

KASTAMONU TAŞKÖPRÜ İLÇE MERKEZİNDE YERALAN GELENEKSEL KAPI TOKMAKLARI

Özgür YENİ

Öğr. Gör., Kastamonu Üniversitesi Taşköprü Meslek Yüksekokulu Eser
Koruma Programı

www.ozgur.yeni@kastamonu.edu.tr

Yusuf ÇETİN

Prof. Dr., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar
Eğitimi Bölümü

www.yusufcetin04@hotmail.com

Öz

Taşköprü İlçe merkezinde yer alan ve her geçen gün yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalan geleneksel konut mimarimizin vazgeçilmez unsurları arasında bulunan kapı tokmakları önemli bir yer tutmaktadır. Bir zamanlar evlerin cümle kapıları üzerinde yaygın olarak görmeye alışık olduğumuz bu mimari öğeler günümüzde çok nadir olarak görülmektedir. Kapı tokmakları, sökülüp takılabilmeleri kolay oldukları için, ait oldukları kapı kanatlarından çalınabilmekte ya da mülk sahibi tarafından gelir elde etme gayesiyle, bir antikacı ya da bir hurdacıya satılabilmektedir. Tüm bu olumsuzlukların yanı sıra, teknolojinin gelişmesi ile birlikte kapı tokmaklarının yerini modern zillere bırakması da hızlı bir şekilde yok olmalarına zemin hazırlamıştır. Bu nedenle, geleneksel konut mimarimizin vazgeçilmez unsurlarından birisi olan kapı tokmaklarının tespit ve belgelenmesi önem arz etmektedir.

Kapı tokmakları, dışarıdan gelenlerin ev sahibini haberdar etmek için kullanılırken, kapıların süsleme kompozisyonlarının tamamlanmasına da katkı sağlamışlardır. Ecdat yadigarlarımız olan bu mimari elemanlar aynı zamanda bu topraklarda ortaya konulan maden sanatının da geldiği noktayı bizlere aktarmaktadır.

Anadolu toprakları üzerinde yer alan geleneksel konut mimarimizde kapı tokmakları son derece zengin bir çeşitliliğe sahiptir. Taşköprü evlerinin kapı tokmakları ise; geometrik, bitkisel ve figürlü olmak üzere üç türden örnekleri bünyesinde barındırmaktadır. Taşköprü'de tespit edebildiğimiz kapı tokmaklarının bir kısmı dövme tekniğiyle, kalan bölümü ise döküm tekniği kullanılarak yapılmıştır. Tokmaklar üzerinde herhangi bir tarih ibaresine

rastlanmadığı için tarihlendirme anlamında kesin bir bilgi ortaya koymak mümkün olmamaktadır.

Bu çalışmada, Taşköprü ilçe merkezindeki geleneksel konut mimarisinin vazgeçilmez unsurları arasında yer alan geleneksel kapı tokmaklarının tespit ve belgelenmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel Kapı Tokmakları, Taşköprü, Kastamonu.

Traditional Door Knockers Existant in District Center of Kastamonu Taşköprü

Abstract

Traditional residential architecture that exists in district center of Taşköprü has a danger of extinction at present. Door knockers occupies important place in traditional residential architecture as indispensable architectural elements. Those knockers that we were accustomed to see on the main doors of the houses in Kastamonu in the past are rarely seen today. Because they are easy to remove and tear off in door wings. So door knockers can be stolen or sold to gain income by house holders to an antique or wrecker shops recently. Beside these problems, one of the other causes is replacing door knockers to modern door rings with rapid technology development. Therefore, the determination of door knockers is indispensable for our traditional residential architecture.

Door knockers are used to inform house owner in order to understand who visit. They also provide ornament decoration and complete the design of the doors. These architectural elements are accepted as our ancestor's heirlooms at the same time.

Door knockers have also been part of our traditional residential architecture in Anatolia. The houses of Taşköprü district contain door knockers which have three types of origins. These are geometrical ones, herbal, and with figures. Some of the door knockers in Taşköprü are made by wrought technique others with casting technique. The representation about dating of the door knockers cannot be found, so classification is not possible to reveal.

The aim of this study is to identify the door knockers which are indispensable elements in our traditional residential architecture in Taşköprü district.

Keywords: Traditional Door Knockers, Taşköprü, Kastamonu.

1. Giriş

M.Ö. 65-64 yıllarında Romalı komutan Pompeius Magnus'un fethettiği ve kendi adıyla kurduğu Pompeipolis antik kenti (Gökoğlu,1952: 13) ile tanınan ve Anadolu'da Türklerin yerleştiği ilk yerleşimlerden birisi olan Kastamonu'nun Taşköprü ilçesi (Turan, 1971; Turan, 2001) doğa ve insan tahribatına rağmen yıllardır ayakta duran geleneksel konut mimarisi ile de ilgi çekmektedir. İlçe merkezinde yer alan ve her geçen gün yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalan, geleneksel konut mimarimizin vazgeçilmez unsurları arasında bulunan kapı tokmakları maden sanatımızda önemli bir yer tutmaktadır. Bir zamanlar evlerin cümle kapıları üzerinde görmeye alışık olduğumuz bu mimari öğeler günümüzde çok nadir olarak görülebilmektedir. Kapı tokmakları, sökölüp takılabilmeleri kolay oldukları için, ait oldukları kapı kanatlarından çalınabilmekte ya da mülk sahibi tarafından bir gelir elde etme gayesiyle, bir antikacı ya da bir hurdacıya satılabilmektedir. Tüm bu olumsuzlukların yanı sıra, teknolojinin gelişmesi ile birlikte kapı tokmaklarının yerini modern zillere bırakması da hızlı bir şekilde yok olmalarının nedenleri arasındadır. Bu yüzden ilçedeki geleneksel konut mimarisinin vazgeçilmez unsurlarından olan kapı tokmaklarının tespit ve belgelenmesi önem arz etmektedir.

Bu çalışmada daha önce hakkında bir araştırma yapılmayan Taşköprü İlçe merkezindeki geleneksel konut mimarisinin vazgeçilmez unsurları arasında yer alan kapı tokmaklarının tespit ve belgelenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda Taşköprü İlçe merkezinde yer alan geleneksel konut mimarisi özelliği gösteren konutlar tescil kaydı aranmaksızın ele alınmış ve toplam 26 evin kapı kanatları üzerinde kapı tokmağına rastlanmıştır. Kapı tokmaklarının yer aldığı konakların buldukları mahalle, cadde ve sokak adresleri ile kapı numaraları, ayrıca belirtilerek kayıt altına alınmaları sağlanmıştır.

Tespit edilen kapı tokmakları yapısal özellikleri göz önünde bulundurularak tipolojik açıdan gruplandırılmış, belirlenen örnekler Türkiye'den çeşitli bölgelerden örneklerle karşılaştırılarak Taşköprü kapı tokmaklarının Anadolu geleneksel kapı tokmakları içerisindeki yeri değerlendirilmiştir.

2- Kapı Tokmakları

Kapı tokmakları, eski evlerin kapılarını çalmak için kapı kanatları üzerine ve el yetiyecek yüksekliğe sabitleştirilen madeni bir levha ve buna bağlı halka ile elle vurularak ses çıkaran tokmağına denir (Arseven, 1983: 951). Temel işlevi ses çıkarmak olan kapı tokmakları; hareketli kısım, sabit kısım ve tokmağın değdiği yerde daha çok ses çıkarmasını sağlayan bir kabara olmak üzere üç birimden oluşmaktadır.

Kapı tokmakları, dışarıdan gelenlerin ev sahibini haberdar etmek için kullanılırken (Denktaş, 2005: 114), kapıların süsleme kompozisyonlarının tamamlanmasına da katkı sağlamışlardır. Ecdat yadigârlarımız olan bu mimari elemanlar aynı zamanda bu topraklarda ortaya konulan maden sanatının da geldiği noktayı bizlere aktarmaktadır.

Kapı tokmaklarının ana işlevi kapıya vurulmak suretiyle ses çıkartılmasıdır (Arseven, 1947: 951). Bir diğer işlevi ise kapıyı çekerek kapatmayı sağlamalarıdır (Denktaş, 2005: 114). Bu yönden bakıldığında kapı tokmakları, kapı halkası görevini de yerine getirmektedirler. Bu anlamda tokmaklar halkaların daha gelişmiş şekilleri olarak ifade edilmiştir. (Çal, 1999: 275).

Anadolu toprakları üzerinde yer alan geleneksel konut mimarimizde kapı tokmakları son derece zengin bir çeşitliliğe sahiptir. Taşköprü evlerinin kapı tokmakları ise; geometrik, bitkisel ve figürlü olmak üzere üç türden örnekleri bünyesinde barındırmaktadır. Bu kapı tokmakları, biçimsel olarak da beş alt başlıkta ele alınmıştır. Bunlar;

2.1. Soyut Bitkisel Motifli Kapı Tokmakları

Taşköprü geleneksel konut mimarisinde görülen örneklerden birisi soyut bitkisel motifli kapı tokmaklarıdır. Araştırmamızda bu gruba dâhil edeceğimiz 16 adet kapı tokmağı yer almakta olup sayıca en fazla grubu oluşturmaktadır (Foto.1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15-a, 15-b, 16). Kastamonu şehir merkezinde yer alan kapı tokmakları içerisinde de bu grubun ilk sırada yer aldığı tespit edilmiştir (Ataoguz Çal, 2004: 488). Bu grupta yer alan kapı tokmakları, form olarak üst, alt ve en alt bölümü bitkisel motifli iken, “C” biçimli gövdenin ortasında volütler bulunmaktadır (Kaya Göktaş, 2010: 351). Bu kapı tokmaklarının ana gövdesi döküm tekniği ile üst ve alt bölümlerinde ise ajur tekniği kullanılmıştır. Yatay oval biçimli kapı tokmaklarının gövdeleri ağız yukarı doğru olan bir “C” şeklindedir. Tokmakların uçları volütlüdür. Gövdelerinin alt ortasında, bastırılarak yapılmış parmak izine benzer, ortadaki büyük yanlardaki küçük, yan yana üçer tane şekil vardır. Tokmakların çevresinin kapı dışında kalan baş kısmı, yatay kısa bir boru şeklindedir. Tokmakların üst ucunda bulunan çıkıntılar bu küçük boruların uçlarına takılırlar. Boruların üzeri boğumludur. İncelediğimiz tokmalarda farklılık genelde bu boğumların şekillerinde ve sayılarında kendini göstermektedir. Bu da tokmakların aynı kalıptan çıkmadığını doğrulamaktadır (Foto. 6, 8). Aynaları kapı çivisinden yukarı doğru dik duran bir yaprak biçiminde olup içleri ajur tekniği ile yukarı doğru giderek yükselen dikey oylumlarla süslenmiştir. Alt parçayı oluşturan kabaralar daha küçük ölçülerde olup palmet yaprağını hatırlatmaktadır. Bunların da içerisi ajur tekniği ile oylumlanmıştır. Bu kapı tokmaklarının bir kısmının

volütlü tokmakları yerinden sökülüş, sadece en alt ve en üst bölümleri günümüze ulaşmıştır (Foto. 9, 10, 11, 12, 15). Bu gruba giren kapı tokmakları Anadolu geleneksel konut mimarisindeki kapı tokmaklarının en yaygın olanlardan birisini teşkil etmektedir. Safranbolu (Göktaş Kaya, 2010: 351), Kastamonu (Ataoguz Çal, 2004: 488-489) Taraklı (Çetin, 2008: 389), Beypazarı (Çal, : 362), Niğde (Çal, 1999: 125), Uşak, (Sayan, 1997: 114), Zile (Aktemur, 2013: 247), Divriği (Denktaş, 2005: 133), Erzurum (Köşklü, 2006, 334-345) gibi birçok merkezin kapılarında benzer örnekler görmek mümkündür.

2.2. Düşey Bir Çubuk Şeklinde Olan Düz Kapı Tokmakları

Taşköprü geleneksel konut mimarisinde görülen örneklerden birisi de düşey bir çubuk şeklinde olan düz kapı tokmaklarıdır. Araştırmamızda bu gruba dâhil edeceğimiz 4 adet kapı tokmağı tespit edilmiştir (Foto: 17, 18, 19, 20). Bu grupta yer alan kapı tokmakları düşey bir çubuk şeklinde, kare ya da dikdörtgen kesitli, üstleri düz, ya da yarı düzdür. Alt bölüm, yani vurma kısmı daire veya altıgen kesitlidir. Bir örnekte gövdenin yüzeyi üzerinde kazıma tekniği ile basit zikzak motifleri işlenmiştir (Foto. 18). En alt bölümlerinde hafif bombeli kalpaklı çivilerin bulunduğu bu gruptaki kapı tokmaklarında bir örnekte en alt bölüm palmet şeklinde olup iç kısmı ajur tekniği ile oyularak beş dilimli yaprak formu kazandırılmıştır (Foto. 19). Anadolu geleneksel konut mimarisindeki kapı tokmaklarında yaygın olarak karşımıza çıkan bu gruptaki kapı tokmaklarının benzerlerine Safranbolu (Göktaş Kaya, 2010: 363-364), Kastamonu (Ataoguz Çal, 2004: 501), Beypazarı (Çal, 2004: 361), Niğde (Çal, 1999: 125), Uşak (Sayan, 1997: 113), Divriği (Denktaş, 2005: 133), Erzurum (Köşklü, 2006,334-345), Diyarbakır (Aykal, 2011:18), Hatay (Çal, 2000: 347-348) gibi birçok yerde rastlamak mümkündür.

2.3. Düşey Bir Çubuk Şeklinde Olup, Ayrı Bir Tutma Yerine Sahip Olan Kapı Tokmakları

Taşköprü geleneksel konut mimarisinde görülen örneklerden birisi de düşey bir çubuk şeklinde olup, ayrı bir tutma yerine sahip olan kapı tokmaklarıdır. Araştırmamızda bu gruba dâhil edeceğimiz 1 adet kapı tokmağı tespit edilmiştir (Foto. 21). Bu grupta yer alan kapı tokmağının tutma yeri gövdenin alt kısmında dışa doğru volüt biçiminde kıvrımlıdır. Üstü kısmı yarı burgulu olup, alt bölüm, yani vurma kısmı sekizgen kesitlidir. En alt kısımdaki levhanın alt ve üst uçları palmet formunda olup orta bölümde sağa ve sola iki dal şeklinde kıvrılarak uçları birer tomurcuk motifi ile sonlandırılmıştır. Benzer örnekler Safranbolu (Göktaş Kaya, 2010: 364) Diyarbakır (Aykal, 2011:18), evlerinde de karşımıza çıkmakla

birlikte burada alt tablasındaki farklılık yerel bir uygulama olarak dikkat çekmektedir.

2.4. Armut Biçimli Kapı Tokmakları

Taşköprü geleneksel konut mimarisinde görülen örneklerden birisi de armut biçimli kapı tokmaklarıdır. Araştırmamızda bu gruba dâhil edeceğimiz 3 adet kapı tokmağı yer almaktadır (Foto. 22, 23, 24). Bu tipteki kapı tokmaklarına Anadolu'nun bazı bölgelerinde vazo biçimli kapı tokmakları olarak da adlandırılmaktadır. Oldukça yalın olan bu kapı tokmakları aşağıdan yukarı doğru daralan altıgen formunda olup kenarlardan yaklaşık bir milim kadar derin bir profil oluşturularak yüzeyleri kabartılmıştır. Beypazarı (Çal, 2004: 363) ve Hatay (Çal, 2001: 352)' da yayınlanmış benzer örnekler mevcuttur.

2.5. Kadın Eli Biçimli Kapı Tokmakları

Taşköprü geleneksel konut mimarisinde görülen örneklerden birisi de kadın eli biçimli kapı tokmaklarıdır. Anadolu'da geleneksel konut mimarisine ait kapı tokmaklarında en sık karşımıza çıkan bu kapı tokmağı Türkiye'ye Batı'dan gelmiştir (Çal, 1995: 124). Bu gruba giren kapı tokmaklarının batılılaşma dönemi ile birlikte önceleri Avrupa'dan ithal edildiği, ancak daha sonra kalıpları alınarak çoğaltıldığı sanılmaktadır (Çal, 1999: 275). Birbirlerine çok benzeyen bu kapı tokmaklarının tarihlerini belirlemek oldukça güçtür. Ancak XIX. yüzyılda yaygın olarak kullanıldığı dikkat çekmektedir. Araştırmamızda bu gruba dâhil edeceğimiz 2 adet kapı tokmağı yer almaktadır (Foto. 25, 26). Bu iki örnek dışında bir adet kadın eli biçimli kapı tokmağı da Asım Dumanlıoğlu fotoğraf albümünde tespit edilmiş olup bu örnek günümüze ulaşmamıştır (Foto. 27). Tespit ettiğimiz birinci örnekte kolun bilek kısmında bir baklava dilimi içerisinde yer alan oval madalyon şeklindeki desenin bulunduğu geniş bir bileklik yer alırken (Foto. 25), diğer örnekte bu kısım ince, bombeli bir bileklik şeklinde biçimlendirilmiştir (Foto. 26). Birinci örneğin kapı bağlantısını sağlayan borunun uçlarında birer gülbezek motifi yer alırken diğer örnekte kapı çivisi ile bağlantısı sağlanmıştır. Her iki örnekte avucun içerisine bir küçük top yerleştirilmiştir. Birinci örneğin yüzük parmağının üzerine kaşlı bir yüzük tasarlanmıştır. Döküm tekniğinde yapılan her iki örnekte de başparmak diğer parmalardan ayrı tutulmuştur.

Asım Dumanlıoğlu albümünde tespit ettiğimiz günümüze ulaşmayan örnek diğer örneklere göre çok daha gösterişlidir. Kapı tokmağı etrafı bir sıra inci dizili kare bir altlık üzerinde yanları gülbezek motifleri ile süslü bir bağlantıyla kapıya bağlanmıştır. Kadın eli bol kıvrımlı bir elbise ile bilekten itibaren verilmiş olup bileğinde iri fiyonklu bir bileklik mevcuttur. Avuç içinde bir top tutan elin

orta parmağında bir yüzük vardır. Avuç içindeki topun değdiği kabara ise gülbezek biçimindedir.

Anadolu’da mezar taşlarında karşımıza çıkan el motifi Fatma Ana’nın eli olarak kabul edilmekte (Karamağaralı, 1992: 21)., dolayısıyla kapı tokmaklarında el motifinin kullanılması insanları kötü ruhlardan koruduğuna olan inanç ile ilgili olmalıdır.

Anadolu’da çok yaygın olan bu gruba giren kapı tokmaklarının 40’tan fazla çeşidi bulunmaktadır (Çal, 2004: 217). Bu kapı tokmaklarının benzerlerine başta Safranbolu (Göktaş Kaya, 2010: 368), Kastamonu (Ataoguz Çal, 2004: 500), Beypazarı (Çal, 2004: 362), Niğde (Çal, 1999: 124), Ayvalık (Ataoguz Çal, 2008: 228-230), Uşak, (Sayan, 1997: 110-111), Divriği (Denktaş, 2005: 134), Erzurum (Köşklü, 2006: 334-345), Hatay (Çal, 2000: 344-367) olmak üzere birçok yerde görmek mümkündür.

3. Değerlendirme ve Sonuç

Kapı tokmakları kültürel yaşantıya dair birer obje olarak çok zengin çağrışımları olan kavramlardır. Kapıya ilişkin anlam dünyasının tılsım gücünü taşıyan ve bireysel yaşama dair “mahrem” ile toplumsal yaşama dair “açık” olanı birbirine bağlayan gizemli nesnelere (Aslan Karakul, 2014: 11). Her bir kapı tokmağı biçim-içerik ilişkisi bakımından toplumsal değerler ve bireysel düşüncelerle şekil alır. Bu yüzden her biçim bir içeriğin ürünü olarak farklı mesajlar taşımaktadır. Ayrıca kapı tokmakları ev sahibinin maddi durumu ve zevkini de yansıtan unsurlardan birisini oluşturmaktadır (Köşklü, 2006, 334-345). Tüm Anadolu’da olduğu gibi Taşköprü geleneksel konut mimarisinin kapılarında yer alan tokmaklar da hem işlevsellikleri hem de biçimleri ile yöre halkının toplumsal ve bireysel değerlerinin birer yansıması olarak günümüze ulaşmıştır.

Taşköprü ilçe merkezinde yer alan geleneksel konut mimarisi özelliği gösteren tüm konutlar tescil kaydı aranmaksızın ele alınmış ve toplam 26 evin kapı kanatları üzerinde kapı tokmağı tespit edilmiştir. Kapı tokmaklarının yer aldığı konakların buldukları mahalle, cadde ve sokak adresleri ile kapı numaraları ayrıca belirtilerek kayıt altına alınmaları sağlanmıştır.

Anadolu toprakları üzerinde yer alan geleneksel konut mimarimizde kapı tokmakları son derece zengin bir çeşitliliğe sahiptir. Taşköprü evlerinin kapı tokmakları ise; geometrik, bitkisel ve figürlü olmak üzere üç türden örnekleri bünyesinde barındırmaktadır. Bu kapı tokmakları biçimsel olarak; soyut bitkisel motifli kapı tokmakları, düşey bir çubuk şeklinde olan düz kapı tokmakları, düşey bir çubuk şeklinde olup, ayrı bir tutma yerine sahip olan kapı tokmakları, armut biçimli kapı tokmakları ve kadın eli biçimli kapı tokmakları olmak üzere 5 alt başlık altında incelenmiştir. İncelememizde sayıca en fazla grubu ise, soyut

bitkisel motifli kapı tokmakları oluşturmuştur. Günümüze ulaşabilen ve tespit edebildiğimiz örnekler bakıldığında Taşköprü kapı tokmakları biçim zenginliği ile birlikte detaylardaki süslemelerde de yöre insanının zevki ve maden ustalarının maharetlerini gözler önüne sermektedir.

Taşköprü’de tespit edebildiğimiz kapı tokmaklarının 21 tanesi döküm tekniği (Foto. 1-16, 22-26,27) 5 tanesi ise dövme tekniği kullanılarak yapılmıştır (Foto. 17-21). Malzeme açısından değerlendirme yapıldığında kapı tokmaklarında tunç ve pirinç malzeme döküm tekniğinde, demir malzeme ise dövme tekniği kullanılarak icra edilmiştir.

Taşköprü kapı tokmakları biçim özellikleri bakımından Anadolu’nun birçok bölgesinde karşımıza çıkan kapı tokmakları ile benzer özellikler gösterirken detaylarda yerel uygulamalar da dikkat çekmektedir (Foto. 21).

XIX. yüzyıldan itibaren Osmanlı toplumunda yoğunlaşan Batı etkilerine bağlı olarak kapı tokmaklarında da bu etkiler görülmeye başlamıştır. Bunların bir kısmı Avrupa’dan ithal edilmiş, bir kısmı da yerli üretimdir. Ancak bazı tiplerin Avrupa’dan ithal mi, yoksa o moda ile Osmanlı topraklarında üretilen örnekler mi olduğunu doğru belirlemek de çok kolay değildir (Çal, 1999: 275).

İncelememiz kapsamında yer alan kapı tokmakları üzerinde herhangi bir tarih ya da yazı ibaresine rastlanmadığı için tarihlendirme anlamında kesin bir bilgi ortaya koymak mümkün olmamaktadır. Kapı tokmakları çıkarılıp tekrar takılabilmek özelliğine sahip oldukları için üzerinde bulunduğu konutun tarihi ile de ilişkilendirmek pek mümkün görülmemektedir.

Bu çalışmada Taşköprü ilçe merkezinde yer alan ve her geçen gün yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalan, ecdat yadigarı geleneksel konut mimarimizin vazgeçilmez unsurları arasında yer alan kapı tokmaklarının tespit ve belgelenmesi yapılarak kayıt altına alınmasına çalışılmıştır. Geçmişte çok fazla örneği olmasına rağmen son yıllarda antikacıların ve hırsızların yağmalamalarına maruz kalan bu yüzyılların mirası kapı tokmaklarının bir an önce tescil kayıtlarının yapılarak koruma altına alınması gerekmektedir.

Kaynakça

- Aktemur, Murat (2013). Tarihi Zile Konakları ve Evleri, Erzurum.
- Arseven, C. Esad (1947). “Kapı Halkası”, “Kapı Tokmağı”, Sanat Ansiklopedisi, C. II, İstanbul, s. 949-951.
- Aslan Karakul, Songül, “Kap’nın Dili: Göstergebilimsel Bir Yaklaşım”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, C. 7, S. 35, s. 7-14.
- Ataoguz Çal, Özlem (2004). “Kastamonu Şehri Kapı Halka ve Tokmakları”, Kastamonu, Eğitim Dergisi, C. 12, S. 2, Kastamonu, s. 485-504.
- Ataoguz Çal, Özlem (2008). ”Alibey Adası (Ayvalık) Kapı Halka ve Tokmakları, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S.25/2, Kayseri, s. 225-240.
- Aykal, F. Demet (2011). “Geleneksel Diyarbakır Sokaklarında Kapılar, Tokmaklar ve Halkalar”, Diyar Bülten, S.5, Diyarbakır.
- Çal, Halit (1999). “Osmanlı Kapı Halkaları ve Kapı Tokmakları”, Osmanlı, C.XI, Ankara, s. 275-284.
- Çal, Halit (1999). “Niğde’de Kapı Tokmakları“, Art Dekor, S.77, İstanbul, s.122-125.
- Çal, Halit (2001). “Hatay Kapı Halkaları ve Tokmakları”, Ortadoğu’da Osmanlı Dönemi Kültür İzleri Uluslar Arası Bilgi Şöleni (25-27 Ekim 2000 - Hatay), Ankara, C.I, s. 173-185.
- Çal, Halit (2004). “Beypazarı Şehrinde Kapı Halkaları Ve Tokmakları”, Cumhuriyetin 80. Yılında Her Yönüyle Ankara, Ankara, s. 213-226.
- Çetin, Yusuf (2008). Sakarya’da Türk Dönemi Mimari Eserler, Adapazarı.
- Denktaş, Mustafa (2005). “Divriği’nin Kapı Tokmakları ve Kapı Halkaları”, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 19, Kayseri, 2005/2, s.113-139.
- Gökoğlu, Ahmet (1952). Paphlagonia Gayrimenkul Eski Eserleri ve Arkeolojisi, C.I, Kastamonu.
- Karamağaralı, Beyhan (1992). Ahlat Mezar Taşları, Ankara.
- Kaya Göktaş, Lütfiye (2010). “Geleneksel Kapı Halka ve Tokmakları”, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. 6, S. 12, Zonguldak, s. 341-369.

Köşklü, Zerrin (2006). “Eski Erzurum Evlerinde Kapı Tokmakları”, IX. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları (21-23 Nisan 2005) Sempozyum Bildirileri, Erzurum, 2006, s. 334-345.

Sayan, Yüksel (1997). Uşak Evleri, Ankara.

Turan, Osman (1971). Selçuklular Zamanında Türkiye, İstanbul.

Turan, Refik (2001). “Kastamonu’nun Türkler Tarafından Fethi ve İskânı”, Birinci Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri, Kastamonu.

EK: 1 KAPI TOKMAKLARI LİSTESİ

SOYUT BİTKİSEL MOTİFLİ KAPI TOKMAKLARI	
<u>Fotoğraf</u> <u>No:</u>	ADRES:
1	Tabakhane Mahallesi, Yüzbaşı Cengiz Topel Sokak, No: 5/1.
2	Musalla Mahallesi, Göcenler Sokak, No: 7/1.
3	Karasait Mahallesi, Karasait Sokak, No:13.
4	Üstatlar Mahallesi, Türkmenoğlu Caddesi, No: 9.
5	Harmancık Mahallesi, Çeşme Sokak, No: 40/2.
6	Üstatlar Mahallesi, Türkmenoğlu Caddesi, No: 27.
7	Üstatlar Mahallesi, Hükümet Caddesi, No: 33.
8	Pulcular Mahallesi, Eski Medrese Sokak, No: 33.
9	Üstatlar Mahallesi, Hükümet Caddesi, No: 33.
10	Üstatlar Mahallesi, Hükümet Caddesi, No: 26.

11	Musalla Mahallesi, Göcenler Sokak, No:22.
12	Musalla Mahallesi, Göcenler Sokak, No: 24.
13	Pulcular Mahallesi, Sulukise Sokak, No: 52.
14	Üstatlar Mahallesi, Kız Mektep Sokak, No: 13.
15-a	Tabakhane Mahallesi, Ağalar Sokak, No: 17. (Sağ Kapı Kanadı)
15-b	Tabakhane Mahallesi, Ağalar Sokak, No: 17. (Sol Kapı Kanadı)
16	Tabakhane Mahallesi, Ağalar Sokak, No: 9/1.

DÜŞEY BİR ÇUBUK ŞEKLİNDE OLAN DÜZ KAPI TOKMAKLARI

<u>Fotoğraf No:</u>	ADRES:
17	Tabakhane Mahallesi, Delibey Sokak, No: 8.
18	Karasait Mahallesi, Köşkönü Sokak, No: 30/1.
19	Gizlice Mahallesi, Delibey Sokak, No: 9.
20	Tekke Mahallesi, Katipoğlu Sokak, No: 12.

DÜŞEY BİR ÇUBUK ŞEKLİNDE OLUP, AYRI BİR TUTMA YERİNE SAHİP OLAN KAPI TOKMAKLARI	
Fotoğraf No:	ADRES:
21	Gizlice Mahallesi, Cumhuriyet Caddesi, No:38.

ARMUT BİÇİMLİ KAPI TOKMAKLARI	
Fotoğraf No:	ADRES:
22	Harmancık Mahallesi, Mustafa Sıtkı Erkek Caddesi, No: 7/2.
23	Tabakhane Mahallesi, Yüzbaşı Cengiz Topel Sokak, No: 5.
24	Harmancık Mahallesi, Mühendis Mazhar Sokak, No: 40.

İNSAN ELİ BİÇİMLİ KAPI TOKMAKLARI	
Fotoğraf No:	ADRES:
25	Tabakhane Mahallesi, Yüzbaşı Cengiz Topel Sokak No: 16.
26	Pulcular Mahallesi, Mustafa Sıtkı Erkek Caddesi, No: 32.
27	A.Yavuz Dumnoğlu Konağı 348/63Envanter No: 34 (Günümüze ulaşmamış)

1. Soyut Bitkisel Motifli Kapı Tokmakları

Foto. 1: Tabakhane Mahallesi,
Yüzbaşı Cengiz Topel Sokak, No: 5/1.

Foto. 2: Musalla Mahallesi
Göçenler Sokak, No: 7/1.

Foto. 3: Karasait Mahallesi,
Karasait Sokak, No:13.

Foto. 4: Üstatlar Mahallesi,
Türkmenoğlu Caddesi, No: 9.

Foto. 5: Harmancık Mahallesi,
Çeşme Sokak, No: 40/2.

Foto. 6: Üstatlar Mahallesi,
Türkmenoğlu Caddesi, No: 27.

Foto. 7: - Pulcular Mahallesi,
Pulcular Sokak, No: 52.

Foto. 8: Pulcular Mahallesi,
Eski Medrese Sokak, No: 33.

Foto. 9: Üstatlar Mahallesi,
Hükümet Caddesi, No: 33.

Foto. 10. Üstatlar Mahallesi,
Hükümet Caddesi, No: 26.

Foto.11: Musalla Mahallesi,
Göcenler Sokak, No:22.

Foto.12: Musalla Mahallesi
Göcenler Sokak, No: 24.

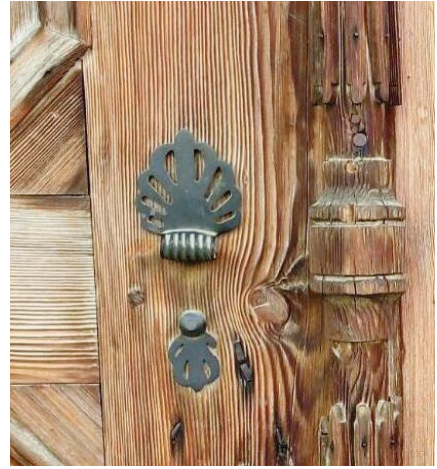
Foto. 13: Pulcular Mahallesi,
Sulukise Sokak, No: 52.

Foto. 14: Üstatlar Mahallesi,
Kız Mektep Sokak, No: 13.

Foto. 15-a: Tabakhane Mahallesi
Ağalar Sokak, No: 17. (Sağ Kapı
Kanadı)

Foto. 15-b: Tabakhane Mahallesi
Ağalar Sokak, No: 17. (Sol Kapı
Kanadı)

Foto. 16: Tabakhane Mahallesi Ağalar Sokak, No: 9/1

2- Düşey Bir Çubuk Şeklinde Olan Düz Kapı Tokmakları

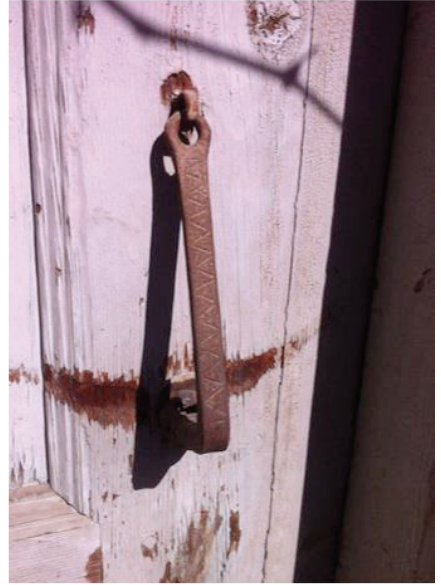
Foto. 17: Tabakhane Mahallesi
Delibey Sokak No.8

Foto. 18: Karasait Mahallesi
Köşköntü Sokak No.30\1

Foto. 19: Gizlice Mahallesi,
Delibey Sokak, No: 9.

Foto. 20: Tekke Mahallesi,
Katipoğlu Sokak, No: 12.

3- Düşey Bir Çubuk Şeklinde Olup, Ayrı Bir Tutma Yerine Sahip Olan Kapı Tokmakları

Foto. 21: Gizlice Mahallesi Cumhuriyet Caddesi No.38

4- Armut Biçimli Kapı Tokmakları

Foto. 22: Harmancık Mahallesi Mustafa Sıtkı
Erkek Caddesi No.7\2

Foto. 23: Tabakhane Mahallesi,
Yüzbaşı Cengiz Topel Sokak,
No: 5

Foto. 24: Harmancık Mahallesi,
Mühendis Mazhar Sokak, No:
40..

5- Kadın Eli Biçimli Kapı Tokmakları

Foto.25: Tabakhane Mahallesi
Yüzbaşı Cengiz Topal Sokak No. 16

Foto.26: Pulcular Mahallesi
Mustafa Sıtkı Erkek Caddesi No. 32

Foto. 27: A. Sait Dumanoğlu Konağı Karasait Mahallesi 348 Ada 63 Parsel
Envanter No: 34 (Günümüze ulaşmamıştır)

